

ÇEK KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN TASARISI

MADDE 1- 14/12/2009 tarihli ve 5941 sayılı Çek Kanununun 2 nci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “adlî sicil” ibaresi “Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası” şeklinde değiştirilmiş ve aynı maddenin yedinci fıkrasına aşağıdaki bent eklenmiştir.

“d) Çekin basıldığı tarih,”

MADDE 2- 5941 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinin altıncı fıkrasında yer alan “şikâyette” ibaresi “talepte” şeklinde değiştirilmiş; maddeye aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“(9) Çekin, üzerinde yazılı baskı tarihinden itibaren beş yıl içinde ibraz edilmemesi hâlinde, muhatap bankanın üçüncü fıkraya göre ödemekle yükümlü olduğu tutara ilişkin sorumluluğu sona erer.”

MADDE 3- 5941 sayılı Kanunun 5 inci maddesinin başlığı “Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı” şeklinde, üçüncü fıkrasında yer alan “hukukî ve cezaî sorumluluk” ibaresi “hukukî sorumluluk ile idarî yaptırım sorumluluğu” şeklinde, birinci ve onuncu fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiş; ikinci, dördüncü, dokuzuncu ve onbirinci fıkraları yürürlükten kaldırılmıştır.

“(1) Üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanunî ibraz süresi içinde ibrazında, çekle ilgili olarak karşılıksızdır işlemi yapılması hâlinde, hamilin talebi üzerine, çek hesabı sahibi gerçek veya tüzel kişi hakkında, çekin tahsil için bankaya ibraz edildiği veya çek hesabının açıldığı banka şubesinin bulunduğu yer ya da çek hesabı sahibinin yahut talepte bulunanın yerleşim yeri Cumhuriyet savcısı tarafından, her bir çekle ilgili olarak çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilir.”

“(10) Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararına karşı yapılacak başvuru ve itirazlar hakkında, 30/3/2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanununun kanun yoluna ilişkin hükümleri uygulanır. Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararına karşı yapılan başvurunun kabulü hâlinde, bu kararlar ilgili olarak da sekizinci fıkradaki bildirim ve yayımlanma usulü izlenir.”

MADDE 4- 5941 sayılı Kanunun 6 ncı maddesi başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırılması

MADDE 6- (1) Karşılıksız kalan çek bedelinin, çekin üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanunî ibraz tarihinden itibaren işleyecek 3095 sayılı Kanuna göre ticarî işlerde temerrüt faiz oranı üzerinden hesaplanacak faizi ile birlikte tamamen ödenmesi hâlinde, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı Cumhuriyet savcısı tarafından kaldırılır. Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırıldığı, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına 5 inci maddenin sekizinci fıkrasındaki usullere göre bildirilir ve ilân olunur.

(2) Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararının verildiği yer Cumhuriyet başsavcılığına başvurularak talebin geri alınması hâlinde de birinci fıkra hükmü uygulanır.

(3) Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına ilişkin kayıt, kaydın girildiği tarihten itibaren her hâlde on yıl geçmesiyle Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından re’sen silinir ve bu işlem ilân olunur.”

MADDE 5- 5941 sayılı Kanunun 7 nci maddesinin dokuzuncu fıkrasında yer alan “bir yıla kadar hapis” ibaresi “Cumhuriyet savcısı tarafından üçyüz Türk Lirasından üçbin Türk Lirasına kadar idarî para” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 6- 5941 sayılı Kanuna aşağıdaki geçici madde eklenmiştir.

“GEÇİCİ MADDE 3- (1) Bankalar, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasınca bu maddenin yayımı tarihinden itibaren bir ay içinde 2 nci maddeye göre yayımlanacak tebliğde belirlenen esaslara uygun olarak yeni çek defterleri bastırırlar.

(2) Bankalar, 30/6/2012 tarihine kadar müşterilerine yeni çek defterlerini verir ve ellerindeki eski çek defterlerini imha ederler.

(3) Bu Kanunun bu maddenin yayımı tarihinden önce yürürlükte bulunan hükümleri ile 3167 sayılı Kanun hükümleri gereğince düzenlenmiş olan eski çeklerin hukukî geçerliliği devam eder.

(4) Bankaların müşterilerine verdikleri eski çek defterleriyle ilgili olarak, muhatap bankanın 3 üncü maddenin üçüncü fıkrasına göre ödemekle yükümlü olduğu tutara ilişkin sorumluluğu 30/6/2018 tarihinde sona erer.

(5) 31/12/2017 tarihine kadar, üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce çekin ödenmek için muhatap bankaya ibrazı geçersizdir.

(6) Bu maddenin yayımı tarihinden önce verilen çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararlarına ilişkin kayıtlar, 6 ncı maddede düzenlenen yasağın kaldırılmasına ilişkin şartlar oluşuncaya kadar Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasında tutulmaya devam olunur.”

MADDE 7- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 8- Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

GENEL GEREKÇE

Anayasanın 13 üncü maddesinde temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında ölçülülük ilkesine riayet edileceği düzenlenmiştir. 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 3 üncü maddesinde düzenlenen yaptırımların orantılı olması ve ceza hukukunun son çare olma özelliği (ikincillik ilkesi) bu anayasal ilkenin bir yansımasıdır. 5237 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinin gerekçesinde, “Suç işlenmesiyle bozulan toplum düzeninde adaletin sağlanması için suç işleyen kimseye uygulanacak ceza hukuku yaptırımlarının haklı ve ölçülü olması gerekir. Çünkü ancak haklı ve suçun ağırlığıyla orantılı bir yaptırım ile suç işleyen kişinin bu fiilinden pişmanlık duyması ve yeniden topluma kazandırılması söz konusu olabilir.” denmektedir. Buna göre, ceza hukuku işlemleri yapılmasıyla sağlanması beklenen yarar ve verilmesi imkân dâhilinde olan zarar arasında bir oranın bulunması, aksi takdirde işlem den vazgeçilmesi gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle, ceza hukuku, toplumsal barışın devamı bakımından başvurulması kaçınılmaz olduğu zaman devreye girmelidir. Buna göre, hukukî veya idarî sorumluluğun yeterli olduğu durumlarda adli nitelikteki cezalar verilmemelidir.

Ceza hukukunun son dönemde gelişen ve yukarıdaki açıklamalarla yakından ilgili olan önemli ilkelerinden biri de “ekonomik suça ekonomik ceza verilmesi”dir. Buna göre, ekonomik nitelikteki suçların yaptırımı hapis cezasından ziyade ekonomik yaptırımlar şeklinde olmalıdır.

5941 sayılı Çek Kanununun 5 inci maddesinde, karşılıksız çek keşide etme suçu için adli para cezası öngörülmüş olmasına karşılık, bu cezanın ödenememesi durumunda infazı para cezasının hapis cezasına dönüştürülmesi suretiyle yerine getirildiğinden, adli nitelikteki bu yaptırım, yukarıda saydığımız ilkeler gerekçe gösterilmek suretiyle gerek uygulamada gerekse doktrinde uzun zamandır eleştirilere maruz kalmıştır. Bununla birlikte borcunu ödeyemeyen kişi hakkında infaz aşamasında hapis cezası uygulanması bu kişinin ticarî hayatının ciddi şekilde sarsılmasına veya sona ermesine neden olmakta ve borçlarını ödeyebilme ihtimalini neredeyse ortadan kaldırmaktadır.

Öte yandan, Anayasanın 141 inci maddesinin son fıkrasında “Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir.” hükmüne yer verilmiş, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesinin 6 ncı maddesinin birinci fıkrasında da herkesin, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının “makul süre içinde” görülmesini isteme hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Yargının iş yükünün aşırı şekilde ağırlaşması nedeniyle yargılama sürecinin yavaş işlemesi ve uzun sürmesi, Anayasamızın ve İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinin kabul ettiği makul sürede yargılanma hakkı ve devletin makul sürede yargılama yükümlülüğünün gereğinin yerine getirilmesini önemli derecede engellemektedir.

Bilindiği üzere, karşılıksız çek keşide etmek suçundan kaynaklanan uyuşmazlıklar ceza adalet sistemindeki iş yükünün önemli bir bölümünü teşkil etmekte ve bu fiil için adli nitelikte yaptırım uygulanması ceza hukukunun yukarıda saydığımız ilkelerine uygun görülmemektedir. Bu nedenle, karşılıksız çek keşide etmenin suç olmaktan çıkartılmak suretiyle bu eylem için herhangi bir yaptırım öngörülmemesi düşünülebilir. Ancak çekin ekonomik hayatta ifa ettiği görevde bir zafiyet yaşanmaması için karşılıksız çek keşide etme eyleminin tamamen yaptırımsız bırakılması uygun olmayacaktır. Bu nedenle, karşılıksız çek keşide etme eylemi için çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı şeklinde idarî nitelikte bir yaptırım uygulanması daha uygun bir çözüm olarak görülmüştür.

Bu Tasarı, karşılıksız çek keşide etme eylemine adli nitelikte bir yaptırım uygulanması nedeniyle yaşanan sıkıntılara çözüm getirmek ve adaletin etkinleştirilmesini, süratli ve verimli çalışmasını sağlamak amacıyla hazırlanmıştır.

MADDE GEREKÇELERİ

MADDE 1- Madde ile çek ile ilgili yasaklılık kayıtlarının Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasında tutulması öngörülmektedir. Çerçeve 3 üncü maddede, 5941 sayılı Kanunun 5 inci maddesinin birinci fıkrasında değişiklik yapılarak, üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanunî ibraz süresi içinde ibrazında, çekle ilgili olarak karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişi hakkında uygulanan adlî nitelikteki yaptırım idarî nitelikte bir yaptırıma dönüştürüldüğünden, Tasarının kanunlaşmasından itibaren bu kişilerin kayıtlarının adlî sicilde bulunması hukuken mümkün olmayacaktır. Bu kayıtlar sadece Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından tutulmaya devam edileceğinden, maddede yer alan “adlî sicil” ibaresi “Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası” olarak değiştirilmiştir.

Öte yandan, çerçeve 2 nci maddede, çekin üzerinde yazılı baskı tarihinden itibaren beş yıl içinde ibraz edilmemesi halinde muhatap bankanın ödemekle yükümlü olduğu tutara ilişkin yükümlülüğünün sona ermesine ilişkin bir düzenleme yapıldığından, 5941 sayılı Kanunun 5 inci maddesinin yedinci fıkrasında, çek defterinin her bir yaprağına yazılması gereken hususlar arasına “çekin basıldığı tarih” ibaresi eklenmiştir.

MADDE 2- Madde ile, 5941 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinin altıncı fıkrasında, karşılıksız çek filinin idarî yaptırıma bağlanması doğrultusunda değişiklik yapılmaktadır. Çerçeve 3 üncü maddede, 5941 sayılı Kanunun 5 inci maddesinin birinci fıkrasında değişiklik yapılarak, şikâyete tâbi olarak uygulanan adlî nitelikteki yaptırım, talebe bağlı idarî nitelikte bir yaptırıma dönüştürüldüğünden, 5941 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinin altıncı fıkrasında yer alan “şikâyette” ibaresi “talepte” şeklinde değiştirilmiştir.

Öte yandan, 5941 sayılı Kanun bankalara ibraz veya iade edilmemiş çek yaprakları için bankaların yükümlülükleri konusunda belirli bir süre sınırı öngörmemiştir. Bundan dolayı, bankalar tarafından bastırılıp müşterilerine verilen çek yaprakları her zaman keşide edilebilmekte ve çek yaprakları bankaya ibraz ya da iade edilmedikleri sürece, banka ile müşteri arasındaki gayri nakdi kredi ilişkisi süresiz olarak devam etmektedir. Üstelik, bankaya hiçbir şekilde iade edilmediği hâlde kullanılmayan çek yaprakları sayısı oldukça büyük rakamlara ulaşmıştır. Bu nedenlerle, çekin, üzerinde yazılı baskı tarihinden itibaren beş yıl içinde ibraz edilmemesi halinde, muhatap bankanın ödemekle yükümlü olduğu tutara ilişkin sorumluluğunun sona ereceği yönünde bir düzenleme yapılmıştır.

MADDE 3- Madde ile, 5941 sayılı Kanunun 5 inci maddesinin birinci fıkrasında yapılan değişiklikle, üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanunî ibraz süresi içinde ibrazında, çekle ilgili olarak karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişi hakkında uygulanan adlî nitelikteki yaptırım, Cumhuriyet savcısı tarafından uygulanacak idarî nitelikte bir yaptırıma dönüştürülmektedir. Yeni düzenlemede, hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı uygulanabilecek kişi çek hesabı sahibi olarak belirlenmiştir. Buna göre, tüzel kişiler hakkında bu yaptırımın uygulanması öngörülmüştür.

5941 sayılı Kanunun 5 inci maddesinin birinci fıkrasında yapılan değişiklikte, adlî nitelikte bir cezaya yer verilmediğinden, Kanunun 5 inci maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan “cezaî sorumluluğa” ilişkin düzenleme “idarî yaptırım sorumluluğu” olarak değiştirilmiştir.

İdarî nitelikte bir yaptırım olan çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararına karşı, kanun yolu olarak 5326 sayılı Kabahatler Kanunu hükümlerinin uygulanması kabul edilmiştir. Bu başvurunun kabulü hâlinde, bu kararla ilgili olarak da 5 inci maddenin sekizinci fıkrasındaki bildirim ve yayımlanma usulü izlenecektir.

5941 sayılı Kanunun 5 inci maddesinin birinci fıkrasında yapılan değişiklikle, karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişi hakkında uygulanan adlî nitelikteki

yaptırım idarî nitelikte bir yaptırıma dönüştürüldüğünden, bu değişikliğin zorunlu sonucu olarak Kanunun 5 inci maddesinin ikinci, dördüncü, dokuzuncu ve onbirinci fıkraları yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 4- Madde ile, 5941 sayılı Kanunun 6 ncı maddesinin birinci fıkrasında adli nitelikteki bir yaptırım için öngörülen etkin pişmanlık hükmü, idarî nitelikte bir yaptırıma dönüştürülen çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı bakımından uygulanacak şekilde yeniden düzenlenmiştir. Karşılıksız kalan çek bedelinin, faizi ile birlikte tamamen ödenmesi durumunda çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kaldırılacak ve bu durum Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına bildirilecektir. Kararın verildiği Cumhuriyet başsavcılığına başvurularak talebin geri alınması hâlinde de çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kaldırılacak ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına bildirilecektir. Buna göre, karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişi hakkında uygulanacak olan idarî tedbir, aynı zamanda bu kişiyi çek borcunu ödemeye zorlamak amacı da taşıyan bir yaptırım niteliğindedir.

Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı bakımından azami bir süre kabul edilmiştir. Buna göre, kaydın girildiği tarihten itibaren on yıl geçmesi üzerine, yasağa ilişkin kayıtlar Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasınca re'sen silinecektir.

MADDE 5- Madde ile, hamiline çek defteri yaprağını kullanmadan hamiline çek düzenleme fiili için öngörülen adli nitelikteki yaptırım, idarî nitelikte bir yaptırıma dönüştürülmüştür.

MADDE 6- Maddenin birinci ve ikinci fıkralarında, yeni çek defterlerinin bastırılıp dağıtılmasına ve eski çek defterlerinin imhasına ilişkin usul ve esaslar belirlenmiştir. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasınca bu Kanunun yayımını izleyen bir ay içinde 2 nci madde hükmüncü çıkarılıp yayımlanacak tebliğde belirlenen esaslara uygun olarak bankalar yeni çek defterleri bastıracaklardır. Bankaların, öngörülen tarihe kadar müşterilerine yeni çek defterleri vermesi ve ellerindeki eski çek defterlerini imha etmesi öngörülmüştür.

Üçüncü fıkrada, 3167 sayılı Kanun ile 5941 sayılı Kanunun, Tasarıyla değiştirilmeden önce yürürlükte bulunan hükümleri gereğince düzenlenmiş olan eski çeklerin hukukî geçerliliğinin devam edeceği düzenlenmiştir.

Dördüncü fıkrada, üzerinde basıldığı tarih yer almayan çeklerin 30/6/2018 tarihine kadar bankaya ibraz edilmemesi halinde, muhatap bankanın bu çeklere ilişkin olarak Kanunun 3 üncü maddesinin üçüncü fıkrasına göre ödemekle yükümlü olduğu tutara ilişkin sorumluluğunun sona ereceği düzenlenmiştir.

Beşinci fıkrada, 3167 sayılı Kanunla, 18/2/2009 tarihli ve 5838 sayılı Kanunla geçici 2 nci madde olarak eklenen ve 5941 sayılı Kanunun geçici 1 inci maddesinin beşinci fıkrasıyla 31/12/2011 tarihine kadar uzatılan, üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce çekin ödenmek için muhatap bankaya ibrazının geçersiz olduğuna ilişkin hüküm, ekonomik sıkıntılarla çeklerin zamanında ödenememesi sonucunda ticarî hayatta karşılaşılan sorunlara ve mağduriyetlere çözüm üretilmesi amacıyla, ibraz yasağını 31/12/2017 tarihine uzatacak şekilde yeniden düzenlenmiştir.

Altıncı fıkrada, maddenin yayımı tarihinden önce verilen çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararlarına ilişkin kayıtların, Kanunun 6 ncı maddesinde düzenlenen yasağın kaldırılmasına ilişkin şartlar oluşuncaya kadar, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasında tutulmaya devam olunacağı hüküm altına alınmıştır. Kanunun mevcut uygulamasında da, üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanunî ibraz süresi içinde ibrazında, çekle ilgili olarak karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişi hakkında, suça bağlı olarak ayrıca çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına karar verilmektedir. Bu nedenle, mevcut

ek düzenleme ve ek hesabı açma yasağı kararlarının akıbetinin ne olacağı konusunda bir düzenleme yapılmıştır.

MADDE 7- Yürürlük maddesidir.

MADDE 8- Yürütme maddesidir.